

Бэдзэогъум и 20-р — Къурмэн мэфэкі

Адыгэ Республикаэм
щыпсэухэрэ быслимынхэу
лъйтэнэгъэ зыфэтшыхэрэр!

Къурмэн мэфэкым феш
тышбуфегушо!

Урысыем цыиф лъепкыбэмэ
къахэкыгъехэр ыкы дин зэфэш
шхъяфхэр зылэжжыхэрэр зэрэц
щыпсэухэрэм фэдэу Адыгэ
Республикаем гынгъушу зэф
ыштыкыкъехэр азыфагу ильхэу
лъепк зэфэшхъяфхэм ялых
клохэр ыкы дин, культурэ зэ
мылгэужыгъохэр зилхэр исих,
ахэм зэкэми тарихъ лъепсэ
куухэр ялех. Тичыпэлэту нэбгыр
рэ мин пчъагъэмэ алэжьыре
дин шхъялахэм зыкэ аышщ
быслимын динир. Республикаэм
ищылэнэгъэ ахэм ялахышо
хашыхъэ, Адыгейр нахь зэтэг
тээпсихъагъэ хъуным, обще
ственне-политикэ зыпкытын
тэ щылэным, цыфыгъэ шэпхэ
дахэхэм арыгъозэнхэм афэ
лахъех.

Къурмэн мэфэкыр быслимы
мэнхэм лъешеу агъельлане.
Зэгүнэгъушу зэфыштыкъехэр
ахэм агъэптих, лъитэнэгъэ
зэфырьиэу мамыр щылаклэр
зедагъэпсы.

Адыгейим щыпсэурэ быслимы
мэнхэм ыкы зэкэ Республикаэм
исхэм тафэлъао псачуныгъэ
пытэ, щылаклэр ылэнэу, яуна
гъохэм зэгурьоныгъэрэ рэхъат
нигъэрэ арытъынхэу, ублепшы
пстэуми гъэхъагъехэр ащашины
хэу!

Адыгэ Республикаэм
и Лышъхъэу, Урысые
политикэ партиеу «Единэ
Россием» и Адыгэ шыолыр
къутамэ и Секретарэр
Къумпыл Мурат

Адыгэ Республикаэм
и Къэралыгъо Совет —
Хасэм и Тхъаматэу
Владимир НАРОЖНЫЙ

Къумпыл Мурат Джэджэ районым лэжьыгъэр зэрэшылуахыжьырэр зэригъэлъэгъугъ

Адыгэ Республикаэм и Лышъхъэу Къумпыл Мурат Джэджэ районым зэком 1ахъзэхэль обществэу «Дондуковскэ элеваторым» игубъохэм ашылагь. Непэрэ мафэм ехъулэу бжыхъесэ коцыр мыш щылуахыжы.

АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэу Владимир Нарожнэр, АР-м мэкью-мэшымкэ иминистрэу Къуанэ Анзаур, Джэджэ районым иадминистрации ипащэу Андрей Таранухинир игъусэхэу республикэм ипащэ лэжьыгъэр зэрэуахыжьырэр зэригъэлъэгъугъ, аш уасэ фишыгь.

Республикэм и Лышъхъэу Дондуковскэ элеваторым игенеральнэ пащэу Болэкю Мыхымат зыдэгүшүиэгъо дырилагъэм непэрэ мафэхэм яхъулэу тофхэм язитет зыфдэм, техникэр, гъэстныыхъэр икьюу алэклэймэ къялупчагь. Джаш фэдэу комбайнэрхэм, агрономхэм гүшүүгъу афэхъугъ, ахэм яофшэн мэхъянэшо зериэр хигъеунэфыкызэ, «тхъашуягъэпсэу» ариуагь.

Агрокомплексым ипащэ къыззериуагъэмкэ, бжыхъесэ коцуялуахыжырэм изытет уильэрэзэнэу щыт, лэжьыгъэ дэгүу къахыжынэу агъенафэ, къильташт тхъамафэм ипэулэм тофшэнхэр аухынхэу ары.

Хъызметшаплэм 2021-рэ ильэсэм 1уихыжынэу щыт лэжьыгъэм гектар 6043-рэ зэльеубыты, аш щыщэу гектар 2300-р коцы. Адрэ къанэрэр нэмькі күлтурэхэм ательятаагь.

Джырэ уахтэм ехъулэу бжыхъесэ коцыр гектар 1100-м щылуахыжыгъ, зы гектар пэпчь центнер 56,9-рэ къетэ, районымкэ гурит къэгъэлэгъонир центнер 48,8-рэ. Хъэм иугъоижын аухыгъ, гектар пэпчь центнер 57-рэ къирахыгъ.

Республикэм ипащэ къызэрхийгъэмкэ, Дондуковскэ

элеваторым ичыгухэр шуагъэ къытэу егъэфедэх, лэжьыгъэу къыхыжырэмкэ пэрытнгыгъэ зылэгъхэм ашыщ. Агариихэм къэралыгъо 1эпилэгъу ягъэгъотыгъэнэм фытегъэпсихъэгъэ программэхэм хъызметшаплэр чанэу ахэлжэх, былымхъуним хэхьонгъэ ышынымкэ, хэвшъяфыкыгъэ техникэ къылэкхъанымкэ субсидиехэр егъэфедэх.

Мы мэфэ дэдэм Къумпыл Мурат хъызметшаплэу «Радугэм» щылагь. Мыр былымхъуни, лэжьыгъэхэм ягъэтэсхьани афэгъэзагь. Чыгу гектар мини

5,5-рэ елэжьы, былымшъхэ 670-м ехъу ыыгь. Къэралыгъо 1эпилэгъум ипрограммэхэм зэрэхэлажьэрэм ишуагъэкэ хэхьонгъэшүхэр ешыгь.

Хъызметшаплэм ипащэу Сапый Юныс къызэриуагъэмкэ, мы ильэсэм бжыхъасэхэм гектар 2300-рэ арагъэубытыгь. Непэрэ мафэм ехъулэу хэр 1уахыжыгъах, зы гектарын гуритымкэ центнер 46-рэ къирахыгъ. Коцыр ыкы рапсыр джыри 1уахыжы.

— Лэжьыгъэхэм 1уахыжын республикэм щылэкъяаэт. — Тичыгулэжхэм яошшэн зэрэгэцаклэрэм гүгъаплэ кытеты бжыхъасэхэм 1уахыжын мы охтэ благъэм тыухынэу. Ом изытет ишуагъэ къэко, агариихэм 1эпилэгъу тафхъун фае игъом лэжьыгъэхэр 1уахыжын алъэкыннымкэ, — къыуагь Адыгейим и Лышъхъэу.

Адыгейим ичыгулэжхэм бжыхъесэ лэжьыгъэхэр 1уахыжы, зэкэмкэ гектар мини 107-рэ ар мэхъу. Непэрэ мафэм ехъулэу гектар мин 52,5-рэ 1уахыжыгъ. Гуритымкэ гектар пэпчь центнер 47,9-рэ къирахы.

ЦЫФХЭМ ЯСАУНЫГҮЭ ИКҮЭУХҮМЭН

Адыгейм и Лышъхэу Къумпыл Мурат Джаджэ ыкчи Шэуджэн районхэм защэлэм псауныгүэм икүэухүмэн епхыгэе псауальхэм ягъеклэжын зэрэклорэм зышигъозагь.

А юфхабзэм хэлэжьагьэх Адыгэ Республикэм и Къэралыгь Совет – Хасэм и Тхаматэу Владимир Нарожнэр, Адыгэ Республикэм псауныгүэм икүэухүмэнкэ иминистрэу Мэрэтыкью Рустем, муниципальне образование «Джаджэ

районым» ипащэу Андрей Таранухинь, муниципальне образование «Шэуджэн районым» ипащэу Аульэ Рещьид.

Адыгэ Республикэм псауныгүэм икүэухүмэнкэ и Министерствэ къызэритыгьэмкэ, гъеклэжыныгүэм ипрограмме

тегъэпсыхъагьэу къалэу Мыекъуале икъокыпэ лъэнэыкъокэ поликлиникэм ишын щырагъэжьагь, къуаджэу Лэшэпсынэ врачебнэ амбулаторие щашы, селоу Еленовскэм – фельшер-мамыку пункт. Красногвардейске сымэджэцым иигъеклэжын гъецкэлжын аублагь.

Аш нэмыккээ псауплэу Джаджэм дэт гупчэ район сымэджэцым пэблагъэу къелэццыкүу поликлиникэ щашы. Сомэ миллион 30 фэдиз а гухэлхэм къафыхагъэжыгь.

Тыгъусэ поликлиникэм ишын зэрэклорэм иоф тегущыгээзээ, Адыгейм и Лышъхэу къыхигъэшыгь къэралыгьо заказхэм, проектнэ унашьхэм къыдальтэрэ пстзури дэх имылэу гъецкэлжээнхэ зэрэфаэр. Псаольшхэм къызэралагъэмкэ, мы ильэсэм шэклогъум ыкэм нэс юфшэнхэр зэккэ гъецкэлжагь хууцых. Аш нэужум псауальэр оборудование къылэцым икүэлэцым зэтэрагъэпсыхъашт. Аш къылэцым чыпэулээр зэтэрагъэпсыхъанэу, машинхэр зыдэштышт чыпэхэри агъэнэфенхэр пшьэрэль афашыгь.

Адыгэ и Лышъхэу Шэуджэн районым зыщэлэм къуаджэу Хакурынхъабла дэт гупчэ район сымэджэцым иигъеклэжыгь гъецкэлжын зэрэклорэм зыщигъэжьозагь. Псауныгүэм игъэлтиэн епхыгэе псауальхэм ягъеклэжын ипр

граммэ диштэу а юфшэнхэр зэшшуахы. Сомэ миллион 15 а гухэлхэм апэуагъэхьашт. Ионыгьом ехүлэу юфшэнхэр аухыщых.

Къуаджэу Хакурынхъабла дэт сымэджэцым амбулаториэ диализымкэ медицинэ гупчакэ кыгуагъяуцагь. Мы охтэ благъэхэм сымаджэхэу йэпилэгьи зищыкагьэхэр аш рагъэблагъэхэу рагъэжьэшт. Гупчэм «искусственне жэжьыемкэ» аппарати 7 чээт, гупчэм сменишэу юф ешэ, чэш-зымафэм нэбгырэ 42-мэ (ильэсэм нэбгырэ 6550-мэ) яфэло-фашшэхэр егъецаклэх. ООО-у «Балтийская медицинская компания» зыфилорэр ягъусэу а проектэр гъецкэлжэхэ хуугъэ. Медицинэ гупчэм цыфхэм ишшуагь аригъэлжит ыпкэ хэмийлэу. Къэралыгь гарантинхэм программэм ар къыдыхэлжытагь щит.

Адыгейм и Лышъхэу хигъеунэфыкыгь къуаджэу аш фэдэ медицинэ гупчэ къызэрэшызэшхэгъэм ишшошхо къызэрэключтэй, зижъэжье узыхэрэм игъом ыкчи джырэ уахтэм диштэрэ медицинэ йэпилэгьо аратырэр хэвшынхэу нахышшу хууц.

Адыгейм и Лышъхэу республикэм псауныгүэм икүэухүмэнкэ и Министерствэ, джащ фэдэу Джаджэ ыкчи Шэуджэн районхэм ялашхэм пшьэрэль афишыгь псауныгүэм икүэухүмэн фытегъэпсыхъэгьэ псаольшхэм икүэлэцым итгэвшигээ. Хуушхъафыкыгь эштэ тегущыгьэхээ коронавирусым зызериушьомбгүрэм пэуцжыгъээнхэ ыкчи къоджэдэсхэм явакцинации ыльэнхыкъокэ юфхэм языт зыфдэм.

Адыгейм и Лышъхэу фэгушуагь

Адыгэ Республикэм и Лышъхэу Къумпыл Мурат тыгъусэ станицэу Джаджэм зыщэлэм Урысые зэнэкъою «Эколята» зыфилорэм илаураат зэрэхъугъэр къэзыушыхъатырэ Дипломыр ритыжыгь ильэси 7 зыныбжь Рамин Егоровын – къелэццыкүу йыгылэу «Радугэм» чэсэм.

Юфхабзэм хэлэжьагьэх Адыгейм и Къэралыгь Совет – Хасэм и Тхаматэу Владимир Нарожнэр, АР-м гъесэнгъэмрэ шээнгъэмрэкэ иминистрэу Къэрэшэ Анзаур, Джаджэ районым иадминистраие ипащэу Андрей Таранухинь.

Къелэццыкүу сурэтхэм язэнэкъою «Эколятахэр — чыопсым иныбдэхъях ыкчи иухумакло» зыфилорэм икъелэцакло УФ-м Федерациикэ и Совет ипро-

фильнэ Комитетхэр, чыопсым икүэухүмэнкэ ыкчи игъефдэнкэ федеральнэ ведомствэхэр.

Рамин Егоровын зэнэкъо-къум хэлэжьэнэу зыщыригъэжьагьэр къелэццыкүу йыгылээр ары. Мы гъесэнгъэм иучреждение проект зэфэшхъафхэм, ахэм ашыщых экологиим епхыгъэхэри, ахэлажьэ. Нэужум къелэццыкүу районым, аш къыкъелыклоу республикэм ашача теклуагь. Федеральнэ уцугъэм

ижюри экологиим иухумэкто ныбжыккэ иофшагьэ осешу фишшыгь. Аш исурэт къыщигъэлэгъуагь мэзыр ыкчи чыопсыр къэзыухумэрэ эколятхэр.

Республикэм ипащэ лауреатын Дипломыр ыкчи къэгъагъэхэр ритыгъэх, еджэным, творчествэм ыкчи спортым гъехъэгъэшхъафхэм ашишынхэу фэльэтуагь.

Къумпыл Мурат АР-м гъесэнгъэмрэ шээнгъэмрэкэ и

Министерствэ пшьэрэль фидээзшэгьэ къелэцым зэрифэшьыгь Рамин Егоровын юфшуашэу къыхагъэшынэу.

Автомобиль яункыбзэхэр аритыжыгьэх

Республикэм ипащэу Къумпыл Мурат Джаджэ гупчэ район сымэджэцым къыфащэфыгьэ санитар автомобильтфым яункыбзэхэр медицинэм иофышэхэм аритыжыгьэх.

Къэралыгь программэу «Къоджэ чыпэхэм хэхъоныгьэ ашынхэр» зыфилорэм игъэцэлжэн къыдыхэлжытагь эхэр муниципалитетым къыфэклюагьэх, зэкэмкэ сомэ миллиони 6 фэдиз атефагь.

Юфхабзэм хэлэжьагьэх Адыгейм и Парламент и Тхаматэу Владимир Нарожнэр, АР-м псауныгъэр къэухүмэйжэйнкэ и Министерствэ ипащэу Мэрэ-

тыкью Рустем, министрэу Къуанэ Анзаур, муниципалитетым ипащэу Андрей Таранухинь.

Псауныгъэр къэухүмэйжэйн епхыгъэ программэхэр ыкчи Урысыем и Президентэу Владимир Путиним къыгъяуцугъэ пшьэрэльхэр шуагьэ къытэу гъецкэлжээнхэм мэхъанэшхо зэрилэр республикэм ипащэ хигъеунэфыкыгь.

(Икэух я 3-рэ нэклуб. ит).

Автомобиль Гункыбзэхэр аритыжьыгъэх

(Икэух.)

Адыгеим и Лышхъэ пандемиен ильхъан юфышо зышээрэ медикхэм афэрэзагъ.

— Тимедицинэ къулыку ишыклахъэр зэкэ Иэкэлъыным ткыуачэ

етэхъилэ. Лъэпкъ проектхэм, къера-
лыгъо программхэм яшуагъэкэ
псаунигъэр къэухумгъэнэм иси-
стэм игъэкэжын лъытэгъэкуатэ.
Технику, оборудованиеу къытэ-
клахъэрэм, сымэджэшхэм, амбулато-
риехэм ыкы фельдшер-мамыку йэза-

пэхэм амалэу алекэлъым зэрэхахъо-
рэм ишуагъэкэ къуаджэхэм ашыгсэ-
ухэрэм медицинэ Ыпныгъур нахь
псынкэу ыкы шэпхэшүхэм адиштэу
зэрарагъэгъотыщтым сицыхъэ тель.
Шьори бэ къышъольтыгъэр — къы-
шьоолэрэ сымаджэ пэпчь шунаал

тежъугъэт, шушишыагъэ ежъугъэк,
— кыуагъ Къумпыл Мурат медицинэм
иофышэхэм закынтигъазээ.

Сымэджэшым ратыгъэ хэушхъафы-
кыгъэ техникэр мы мэфэ дэдэм
фельдшер-мамыку йэзаплэхэм атыра-
гощагъ.

Культурэм иунэхэм ягъэцэжъын

Адыгеим и Лышхъэ Къумпыл Мурат тыгъасэ Шэуджэн районым щылагъ. Лъэпкъ проектэу «Культурэмрэ» Федэральнэ программэу «2019 – 2024-рэ ильэсхэм культурэмрэ туризмэрэ хэхъоныгъэу ашыщтыр» зыфиорэмрэ къадхэлъытагъэу мы аужырэ ильэситум культурэм икъоджэ униплымэ игъэкотыгъэ гъэцэкэжынхэр арашыллагъэх.

Апэдээ зэкюллагъэхэр культурэм и Унэу къутырэ Тихоновым дэтыр ары. 1975-рэ ильэсүм къыщегъэжагъэу аш юф ешэ ыкы агъэцэкэжыгъэп. 2019-рэ ильэсүм лъэпкъ проектэу «Культурэм» тегъэпсихъагъэу унашхъэр, инженер коммуникацер, пчъэхэр ыкы шъханыгъупчъэхэр зэблахулагъэх, чынопс газыр котельнэм ращэллагъ. Джаш фэдэу унэ клоцым идэгкъхэр агъэллагъэх, нэбгыри 150-рэ зычээфэшт залыр агъэкэжыгъ, къыпэуль чынпэри зэтэрагъэпсихъагъ, пстэумкы сомэ миллион 17,5-м ехъу а гухэлхэм къафыхагъэгъигъ.

Къутырим щыгсэхэрэм ягъэпсэфыгъо ухьтэ изэхэцэнкэ культурэм и Унэ амалышхъэр илэх. Мыщ кружок ыкы клубнэ объединение 14-мэ юф щашэ, ахэм нэбгыри 176-рэ ахэлажъэ. Адыгеим и Лышхъэ АР-м и Къэралыгъ Совет - Хасэм и Тхаматэу Владимир Нарожнэр, АР-м культурэмкэ имини-

стрэу Аульэ Юрэ, Шэуджэн районым ипащэу Аульэ Рэшьдэ игъусэхэу юфшэнхэр зэрагъэцэхагъэхэм нэуасэ зыфишыгъ, унэм ишыкыгъэ оборудования чыгъеуцогъенымкэ ыкы культурэм юфхъабзэхэм ахэлжъэрэ цыифхэр нахьыбэ шыгъэнхэм япхыгъэ унэшьо заулэ афишыгъ.

Аш нэужым республикэм ипащэ псэуплэу Заревэм культурэм и Унэу дэтыр къыплыхъагъ. Нэбгыре 260-м тегъэпсихъагъэу ар щыт. 2019-рэ ильэсүм псуяуальэр агъэцэкэжыгъ: унашхъэр, пчъэшхъаныгъупчъэхэр, инженер коммуникацер зэблахулагъэх. Чынопс газыр ращэллагъ. Унэр ыкыцоклыкы ыкыбкы дахэу зэтэрагъэпсихъагъ, джэхашори, сценэри агъэкэжыгъ. Дискотекхэр зыщыклохъэрэ залри агъэцэкэжыгъ. Псуяуальэм къыпэуль чынпээм плиткэ тыральхъагъ. А юфхэм сомэ миллион 24,8-рэ фэдиз апэлхулагъ.

Культурэм и Унэ художественне са-
модеялностын икружоки 7-мэ ыкы ныбжыккэ обьединенин 9-мэ юф щашэ, пстэумкы нэбгыре 315-рэ аш къызэлъе-
ути.

Икэухым Къумпыл Мурат щылагъ къуаджэу Мамхыгъэ культурэм и Унэу дэтым. 2020-рэ ильэсүм игъэкотыгъэ гъэцэкэжын юфшэнхэр аш рашиллагъэх, ахэм сомэ миллиони 8,2-рэ фэдиз апэлхулагъ. Псуяуальэм иунашхъэ, ичье-
шханыгъупчъэхэр зэблахулагъэх, газ-
рыкуюаплэрэ псырыкуюаплэрэ къиращэ-
ллагъэх, унэкоц дэпкъхэр агъэллагъэх,
сценакэри агъэкэрэхагъ. Аш нэмийкэу видеолыпплэнэм иамалхэр, машлом зыкыштэмэ, макъэ къэзгэеуущт пкын-
хъохэр ыкы нэмийкхэр хагъеуцаагъэх.

«Федэральнэ гупчэм илэпныгъу ишуагъэкэ ыкы хэгъэгум и Президент кэшакло зыфэхъугъэ юфхъабзэхэр

зэрэхыращыхэрэм яльытыгъэу мы аужырэ ильэсүм культурэм иучрежде-
нихэрэ республикэм итхэм юфшэн-
ыхъэр арашыллагъ: культурэм иунэ
пши пчагъэ агъэпсигъ ыкы агъэ-
кэжыгъ, тхильеджаплэхэр кэу щылэхъулагъэх,
жыхэр агъэцэкэжыгъэх, джырэ ухьтэм диштэрэ оборудова-
ниемкэ ахэр зэтэрагъэпсихъагъэх.
Шуагъэ къатэу ахэр гъэфедэгъэнхэр ары анах мэхъянэ зилэр, ныбжь
зэфэшхъаф зилэ цыифхэм ахэр гуэтигъэ ашыхъунх фае. Аш па куль-
турэм иофышэнхэм ялэпэлэсэнхэгъэ хагъэхъон, шыкэ-амал зэфэш-
хъафхэр агъэфедэнхэ фае», — кыуагъ Адыгеим и Лышхъэ.

A 1 — З-рэ нэклуб. арытхэр АР-м и Лышхъэ ипресс-къулыку къытыгъэх.

Сурэтхэр А. Гусевым тырихыгъэх.

Сымаджэхэм къахэхъо

Бэдзэогъум и 16-м ипчэдыхъ сыхьатыр 10-м ехъулэу оперативнэ штабын къылэхъэгъэ къэбарымкэ, Адыгеим зэпахырэ узхэмкэ исымэджэш нэбгыритумэ яшылэнхэгъэ щызэпсигъ.

Зигугу къэтшыгъэ ухьтэм ехъулэу зэпахырэ узэу коронавирусир Адыгеим щыпсэурэ нэбгыре 15604-мэ къахагъэшыгъ.

Ахэм ашыщэу нэбгыре 627-мэ ялазэх (чэц-зымафэм къыххуагъэр нэбгыре 39-рэ), хъужыгъэр нэбгыре 14700-рэ (чэц-зымафэм хэх-уагъэр 26-рэ), зидунай зыхъожыгъэр — нэбгыре 277-рэ (чэц-зы-
мафэм нэбгыритумэ ядуний ахъожыгъигъ).

Зэпахырэ узхэм зыщялэнхэгъэ сымэджэшым нэбгыритумэ ядуний щахъожыгъигъ — Мыекьюапэ щыщ хуульфыгъэмрэ Москва щыщ бзыль-
фыгъэмрэ. Лабораторнэ улъэкиунхэм къызэрагъэлэгъуагъэмкэ, түри коронавирус узум илъыкыгъэх.

коронавирус : официальнэ къэбар

Нэбгыре 15604-рэ республикэм имуниципальнэ псуяуальэр атегощаагъэу:

- Мыекьюапэ — 6259-рэ;
- Тэхъутэмкьое районыр — 2199-рэ;
- Мыекьюопэ районыр — 2096-рэ;
- Коцхъэблэ районыр — 1138-рэ;
- Красногвардейскэ районыр — 1080-рэ;
- Джэдэжэ районыр — 824-рэ;
- Туцожь районыр — 734-рэ;
- Адыгэкъалэ — 687-рэ;
- Шэуджэн районыр — 584-рэ.

ГумэкЦыгъор Шъхъэихыгъэу...

Къэралыгъом ибаиныгъэ анахь шъхьалер цыфхэр ары. Къэралыгъо политикэр гъецкагъэ зэрэхъурэм, щылеке-псэукэ амалэу цыфхэм ялэм бэкэ ялтытыгъ ахэм япчагы зэрэхахъорэр.

Сыд фэдизэу хабзэм къуачэрихыллагъами, демографицем изэфхыхысжыхэм уагъэрээнэу щытэп. Урысыемкэ статистикер пштэмэ, къехъурэмэ зидунай зыхъожьырэмэ япчагъэхэм уамыгъэгумэкинэу хурэл.

**Мы къэгъэлъэгъонхэм
сыда къарыкырэр,
сыда ахэм
мэхъанэу яэр?**

2018-рэ ильэсэм щилэ машэм нэбгырэ миллиони 146,8-рэ Урысыем щыпсэоу къальтигъэгъя, дунаимкэ я 9-рэ чыпирэ щылыгъигъ. Аш ыуж ильэс заулэхъугъэу къехъурэм нахь зидунай зыхъожьырэр нахьыбэу къэралыгъом щагъенэфы.

Цыфхэм япчагъэ хэзигъахъохэрэм ащыц ильэс 30-мыкни аш ехъугъэхэм сабий къизэрэгъахъурэр. Мы аужырэ ильэсхэм щылэнгъэм нахь ыпэ щырагъэшьэу, нахь мэхъанэ зэрэтигъэр хэпшыкэу зэхъохыгъ. Джы бзыльфыгъэхэм юфшынэры аш рагъэшьэу хуугъэ, тапекэ зыпкытийнгэе ѹики тэубатагъэр ахэллэу псэунхэмкэ амалэу ѿхъэхэр къизфагъэфедэх, нэукур ары нылэн унагъо ашлэнэу зеупшысэхэрэр. Зыныбжь хэкъотагъэхэу унагъо зышлэнхэм япчагъэ нахьыбэ зэрэхъурэм демографицем ылъэнхъокэ иягъэ къекло.

Лэнгъэм игъогогу — ныб-

жыр, заор, заом ифэмэ-бжын мэхэр, узхэр, экономикэм изыт ыкни кризисыр. Урысыем анахь гумэкыгъо шъхьалер ильхэм ащыц демографицем изыт. Къехъухэрэм япчагъэ къизеыхкэ, къэралыгъом хэхъонигъэ илэштэп. Мы гумэкыгъор дэгъэзижыгъэнэм паи нахьыкэ программэр аштагъэу юф ешлэ, аш изэфхыхысжыхэм уагъэрээнэу щытэп.

УФ-м и Лъытэктю палатэ изэфхыхысжыхэм къизэрэгъэлэгъуягъэмкэ, 2020-рэ ильэсэм ищилэ мазэ къыщыублагъэу бэдээгүум нэс зидунай зыхъожьыгъэхэм япчагъэ процент 30-кэ нахьыбэ хуугъэ, нэбгырэ мин 316,3-рэ мэхъу. Гурытымкэ, лагъэр фэди 1,4-кэ нахьыб къехъугъэхэм нахьи. 2020-рэ ильэсэм щилэ мазэм къыщегъэжьагъэу бэдээгүум нэс Урысыем нэбгырэ мин 811,7-рэ къыщыхуугъ, блэкыгъэ ильэсэм мыш фэдэ иуахтэ егъэпшагъэмэ, нэбгырэ 2069-рэ къехъугъэу ыкни нэбгырэ 2807-мэ ядуний ахъожыгъигъэу агъеунэфыгъагь. Зэфхыхысжыхэм къизэрэгъэлтэйрэмкэ, гукуа нахь мышами, мы ильэсэм зидунай зыхъожьыгъэхэр нэбгырэ 517-кэ нахьыб.

Джащ фэдэу мы уахътэм къыриубытэу нэбгырэ 848-мэ унагъо зэдашагь, зызэгозитхыкыгъэхэр нэбгырэ 822-рэ мэхъу. Блэкыгъэ ильэсэм мыш фэдэ иуахтэ егъэпшагъэмэ, зызэгозитхагъэхэр нэбгырэ 628-рэ, зэхэкыгъэхэр, юфшаплэ зимишэу къенагъэхэм япчагъэ бэ зэрэ-

хурэр. Цыфышхъэ пчагъэхэм къизэрэшыкээрэ экономикэм бэкэ елтытыгъ. Етлани социальнэ-экономикэ къэгъэлъэгъонхэм мэхъанэшко ял. Гушилэм пае, Урысыем щыпсэурэ хуульфыгъэ ныбжыкэхэр бэу малэх, ахэм ильэс 40 — 50 аныбжь. Аш лъапсэ фэхъурэр ящиленгъэ зэрагъэпсырэр, гумэкыгъэ зэрэхэтхэр, игъомыкни медицинэ юлэнгъэу тэрэз зэрамыгъотырэр ары.

ЗАГС-мкэ гъэлорышаплэу Адыгэ Республиком щылэнджырэблагъэ къизэрэтигъэмкэ, 2021-рэ ильэсэм имээзихуу блэкыгъэ зэкэмкни сабий 2088-рэ къехъугъэу ыкни нэбгырэ 3324-мэ ядуний ахъожыгъигъэу къулыкыум щатхыгъ. 2020-рэ ильэсэм мыш фэдэ иуахтэ егъэпшагъэмэ, нэбгырэ 2069-рэ къехъугъэу ыкни нэбгырэ 2807-мэ ядуний ахъожыгъигъэу агъеунэфыгъагь. Зэфхыхысжыхэм къизэрэгъэлтэйрэмкэ, гукуа нахь мышами, мы ильэсэм зидунай зыхъожьыгъэхэр нэбгырэ 517-кэ нахьыб.

Джащ фэдэу мы уахътэм къыриубытэу нэбгырэ 848-мэ унагъо зэдашагь, зызэгозитхыкыгъэхэр нэбгырэ 822-рэ мэхъу. Блэкыгъэ ильэсэм мыш фэдэ иуахтэ егъэпшагъэмэ, зызэгозитхагъэхэр нэбгырэ 628-рэ, зэхэкыгъэхэр, юфшаплэ зимишэу къенагъэхэм япчагъэ бэ зэрэ-

Адыгейм имуниципальэ образованиехэмкэ

2021-рэ ильэсэм имээз 6-у пыкыгъэхэр а пчагъэхэр зыфэдэхэр:

Мыекъуапэ

- къехъугъэр — 950-рэ,
- лагъэр — 1250-рэ,
- зызэгозитхагъэхэр — 360-рэ,
- зызэгозитхыкыгъэхэр — 315-рэ.

Адыгэкаалэ

- къехъугъэр — 110-рэ,
- лагъэр — 110-рэ,
- зызэгозитхагъэхэр — 40,
- зызэгозитхыкыгъэхэр — 34-рэ.

Джэджэ районыр

- къехъугъэр — 153-рэ,
- лагъэр — 259-рэ,
- зызэгозитхагъэхэр — 54-рэ,
- зызэгозитхыкыгъэхэр — 57-рэ.

Коцхъэблэ районыр

- къехъугъэр — 138-рэ,
- лагъэр — 211-рэ,
- зызэгозитхагъэхэр — 30,
- зызэгозитхыкыгъэхэр — 42-рэ.

Красногвардейскэ районыр

- къехъугъэр — 138-рэ,
- лагъэр — 227-рэ,
- зызэгозитхагъэхэр — 52-рэ,
- зызэгозитхыкыгъэхэр — 43-рэ.

Мыекъопэ районыр

- къехъугъэр — 213-рэ,
- лагъэр — 476-рэ,
- зызэгозитхагъэхэр — 129-рэ,
- зызэгозитхыкыгъэхэр — 133-рэ.

Тэхъутэмыхъо районыр

- къехъугъэр — 283-рэ,
- лагъэр — 493-рэ,
- зызэгозитхагъэхэр — 132-рэ,
- зызэгозитхыкыгъэхэр — 155-рэ.

Теуцожь районыр

- къехъугъэр — 50,
- лагъэр — 168-рэ,
- зызэгозитхагъэхэр — 28-рэ,

— зызэгозитхыкыгъэхэр — 22-рэ.

Шэуджэн районыр

- къехъугъэр — 53-рэ,
- лагъэр — 129-рэ,
- зызэгозитхагъэхэр — 23-рэ,
- зызэгозитхыкыгъэхэр — 21-рэ.

Къехъухэрэм нахь зидунай зыхъожыхэрэм япчагъэ нахьыбэ зэрэхъугъэм елтыкылэу фырьам фэгъэхыгъэу нэбгырэ заулэмэ гушылгэту тафхуугъ.

СХЪАТБЫЙ, ильэс 50 ыныбжь:

Непэ къэралыгъор ныбжыкэхэм юлэнгъэу къафэхъу нахь мышами, сабый къэзыгъэхъун гухэль зилэу ахэтыр макэ. Ныбжыкэхэр къэзэрэшэгъэх къодьеу зэхэкыгъых. Щылэнгъэр нахь къин зэрэхъугъэр аш ылъапсэу сэлъитэ. Аш даклоу, уз зэфэшхъафхэм апкы къикылэ зидунай зыхъожыхэрэм япчагъагь хэпшыкылэу хэхъо. Джы непэ ахэм корона-вирусри къахэхъагь. Гухэл нахь мышами, зыныбжь хэкъотгэхэм адаклоу ныбжыкэхэм ашыщбэхэм мы узыр къапэхъэ, аш илъыкырэри маклэп. Арышь, пстэуми тызфэсакыжын, типсауныгъэ тыльпильэн фае. Тинеуцырэ мафэ лъызыгъэктэйт сабый цыклоу къэхъухэрэм япчагъэ нахьыбэнэр пстэуми зэдитиоф.

БЭГЬЫРЭТ Аминэт:

Ныбжыкэхэм посэуплэ, юфшаплэ зэрямызм къыхэкылэ зэхэкыгъуабхээм непэ яуалэх. Ипотекэлэ фэтэр зыщэфигъэ унэгъо ныбжыкылэми ихахьо инахьыбэр банкым ретыжы. Рылсунымкэ ахъщэу къыфанэрэр мэкэ дэд. Аш зэшхъэгъусэхэр бэхэм арэгъэгупшигъсэх. Сабый уилэнэр дэгъу, насыгыгь, аш ар зэрэлтигъыщти угегупшигъсэн фае. Хэкъиплэ зымыгъотхэрэр жьеу зэхэкыгъых. Сабый зиэхэм къэралыгъор юлэнгъэу къафэмыхъо Ѣитэп, аш непэ посэуплэхэм ауасэ лъэшэу зэрэдэклоягъэм бэхэр егъэгумэхъ. Фэтэр зыщэфыт унагъом сомэ миллион заулэ лэклэлтын фае. Ар зыфызшлэхъирэр зырыз. Мы юфыл нэмэйкэу, зидунай зыхъожыхэрэм япчагъагь лъэшэу зэрэдэклоягъэм сэшхъэлэ сэгээгумэхъ. Ылэклэ ѡилэгъэ узхэм къэхъагь. Ахэм арлыкырэр бэ. Арышь, нэбгырэ пэлчь игъом заригъэуплээхъир, ипсауныгъэ лъылпльэн фае.

КИАРЭ Фатим.

Адыгэ Республикаем ыкIи Пшызэ шъолъыр ашыпсэурэ быслымэнхэм афэкIо

Алахъеу ГукIэгъушIеу, ГукIэгъу зыхэлъым ыцIекI!

Адыгэ Республикаем ыкIи Пшызэ шъолъыр и ДиндэлэжьапIэ ыцIекI, сэ сцIекI быслымэн пстэуми Къурмэн мэфэ лъапIеу къэблагъэрэмкэ сафэгушо!

Къурмэн мэфэшом нафэ къытфешы исьям диним

хъярэу, дэхагъеу, къэбзэнгъеу хэлъыр. ИгукIэгъурэ изэфагъэрэ къыдгурегъало, цыфхэм яиман егъэпти, гушуагъорэ гутапIэрэ агу къырельхъэ. Быслымэнхэр гукIэгъу зэфашиным, зедеэжьынхэм фегъасэх.

Къурмэн мэфэ лъапIэм быслымэнхэу дунаим тэтхэм сафэлъало Алахъталам псаунгъэрэ насыпрэ къаритиинеу, мамырнгъэмрэ рэхъатныгъэмрэ ашхъагъ

итынэу, Алахъым ынэшIу къашифэнэу, игукIэгъушIухэм ашимигъэкIэнхэу.

Алахъым ихъярэ игукIэгъурэ шьори шуилахъылхэми къышуульыгъэсынхэу сышууфэлъало!

Адыгэ Республикаем ыкIи Пшызэ шъолъыр ашыпсэурэ быслымэнхэм ямуфтиуе КъЭРДЭНЭ Аскэрбий

Къурмэн хъяр къытфихъанэу Тхъэм тельэIу

Дунаим щыпсэурэ быслымэнхэм мэхъанэшхо зэратыре дин мэфэклэхэм ашыщэу Къурмэныр къэблагъэ. Мыщ ехъулIеу хъаджэшыныр аухы ыкIи къурмэн ашы.

ГүшүIеу «Къурмэн» къыIирэр «пэблагъэ ухъуныр» ары. Диним фэгъэхъыгъэмэ, ар къызэрэбгуройощтыр — Алахъталам нахь пэблагъэ ухъуным фэшI охътэ гъэнэфагъэм былымышхэ къурмэн пшыныр. Алахъталам къыIуагъы: «МэфэкI нэмаз шуушы ыкIи Алахъталам ыцIекI псеушхэ шуууки къурмэн шуушы». Быслымэнхэм ар япшъерильеу альйтэ ыкIи агъэцакI.

Къурмэн мэфэкIым имэхъанэ, аш епхыгъэ шапхъэхэм афэгъэхъигъеу гүшүIегу тыфхэхүр Адыгэ Республикаем ыкIи Пшызэ шъолъыр ашыпсэурэ быслымэнхэм я ДиндэлэжьапIэ имуфтий игуадзэу, Іимамэу Шхъэлэхьо Ибрахыме.

Тигушыгъеу къызэриуагъэмкIе, НекIмазэр заухыгъэм ыуух мэфэ 70-рэ зытешIекI Къурмэныр хагъэунэфыкы. А мэфэкIир мэфиипIл зэрэлхэр. Хабзэ зэрэхъугъеу, пчэдыхъжым мэфэкI нэмазым зыфагъэхъзыры. Анахь ыгыбын дэгүххэр ашыгъхэу быслымэнхэм мэштэйжийнхэм ыкIи тхъэлэхъуухэм ядэунхэм афэшI. А мафэм е мэфэкI мэфищэу аш къыкIэльхыкIохэрэм ашыц къурмэныр зыпшын фаер. Къурмэн мэфэкI мафэхэм сэдакъэ птын, уигупсэхэр бгъэгушонх, гъомылапхъэхэр бгъэхъязырынх, мэфэкIир нахыжхэми кIэлэцы-

клюхэми зэхашIеу (диним ымыштэрэ зекIуакIэхэр хэмийтхэу) пшын фае.

— Къурмэним ихэгъеунэфыкын къэбар гъешIэгъон пыль, — къеуатэ Ибрахыме. — Пегъымбарэу Ибрахыме быслымэнхэм анахь агъэлъапIэхэрэм ашыц. Алахъталам «инибдэжэгъушIоу» алъытэ. Ежым Алахъталам шошхъуныгъэшхо фырилеу, ыIорэр дэх имыIеу ыгъэцэкIэнным ренэу фэхъазырыгъ. Ибрахыме Тхъэм зэрэфэшьыпкээр ыуаштыйнэу ыкIи ыууплэгкунэу аш фэдэ чыпIэригъэфагъеу щытыгъ. Зы мафэгорэм Пегъымбарым пкыхъепIэ ельэгъу Алахъталам къурмэнхэ фишынным фэшI иклагэу Исмахыил ыуукынэу ыгъэцэгъольгыгъ. Ибрахыме пкыхъапIэр зэрилтигъэр Алахъталам арэущтэу фаеу ары. Иклагэу зыфуеуатэм, аш къыри-

Iуагъ: «Тят, арэущтэу Алахъталэр фаемэ, къызэреуилорэм тэтэу зекIо, сэ зысцыIещт». Иклагэ ыгъэгъольн ыуукынэу зежьэм, Алахъталэр къеджи къыриуагъ. «О унашо пфэшьыгъэр бгъэцэлгэгъе. Аш къе-гъэльгэльгэ сэ слорэм узэршо-мыкылэр. АшкIе усууштыйнэу сиғэягъ ыкIи укъысфэшьып-къеу укъычIеэкIыгъ. Арышь, аш пае мэл къыосэты, былымыр ууукынэу, къурмэн пшыншт». Ары мы мэфэкIым лъапсэу илэр. Аш тэтэу Пегъымбарым дунаим тет быслымэнхэм къурмэныр пшьэрэиль афишыгъ. А мэфэкIир хэдгээнэфыкы зыхъуке тигу къэкIыжы Пегъымбарыр Алахъталам зэриуштэгъэр. Алахъталам ыIорэр цыфыр шлоклы зэрэмхъуущтыр, ыуагъэр зэригъэцэкIэн, нахь пэблагъэ зэрэфхэхүн фаер алофым къе-гъэльгэльгэ.

Имамым къызэриуагъэмкIе, амал зиэ быслымэн пстэуми къурмэн ашын фаеу диним къео. Ар зипшъэрльыр унагъом ышхъя ары. Къурмэн хуу-щых мэлээр, пчэнээр, былымыр шхъэ инхэр. Къурмэнхэйр итеплэекI щыкIагъэ имыIеу, псау щытын фае. Ахэр сымаджэхэу, одхэу, щыкIагъэ ялэу хуу-щхэп, дэхэнхэ, псаунхэ фае. Чэмэр э шкIэхъужьыр нэбгырибл зэхахьеу ашфэу къурмэн ашынхэу хуу-щт. Къурмэнхэйр пчэнээр илъес ыныбжын фае. Ау етланы пчэнэ, мэлым къахэкIы инэу, такъырхэу, лы дэгьюо ательэу. Аш фэдээм, мэзихым къыщ-гъэжьагъеу ууки хуу-щт.

— Къэлэгэн фае къурмэн ашынэу фаехэу, ау аш фэдэ зэшIокI зымыIехэр мымакIеу зэрэшIэхэр. Цыфым былым ыуукынэу аш фэдэ мыльку ІекIэлэп, ау мы Іофым хэла-жье шоигуу. Аш фэдэ цыфым мурадышIоу ышыгъэм ельтигъеу Алахъталам фэшьуашэу псау къыретыжы. Ау зэшIокI илэмэ, былымышо цыфым изак-кою ыуукын ылъэкIыщт. Тхъачэт, чэт зыфэлпощхэр къурмэн хуу-щхэп. Цыфхэм ар тэлкIу къагурылэр, «симыIеми, чэт, е тхъачэт сүүкын» зыхохэ-

рэхэу. Диним ар къы-иорэп, ар къабыл хъурэп, — къыIуагъ Ибрахыме.

Къурмэнхэйр Іахьищэу агоши: зыр — тхъамыкIэхэм, ятлонэрэп — Іахьылхэм, бла-гъэхэм атай, ящэнэрэп унагъом къинэнэу щыт. Къурмэнхэйр зыгорэм шуебгэбэзигъэмэ, аш пае лы ептынэу щытэп, Іофеу ёшыгъэм ылкIэ ептын фае. Ау ар тхъамыкIэмэ, аш (ылкIэу ептыгъэм) тэбгэхъошт къур-мэнхэйр щыт. Былымэу къурмэн ашыгъэм щыт пшэ мыхуу-щтэу elo диним.

**— БыслымэнхэмкIэ
Къурмэним
сыда имэхъанэр?**

— Мы дин мэфэкIым быслымэнхэмкIэ мэхъанэшхо ил. Ар тарих гъогуонэшхо къэзы-къу-гъэх, шэхпхэ гъэнэфагъэхэр зыпыль мэфэкI нэф. Дунаим щыпсэурэ быслымэнхэм илъес къес дэгүлэхэу аш ежэх. Къур-мэнхэм тхъэшIоххууныгъэ зиэ быслымэнхэм зэрепхых, ахэр зэгурыонхэм, зедеэжьынхэм къыфегъэущых, цыфхэм гу-кIэгүу къахельхэе.

**— Сыда мы мэфэкIым
ехъулIеу быслымэн-
хэм узэррафэлъало
нишонгъор?**

— Алахъеу ГукIэгъушIеу, ГукIэгъу зыхэлъым сельэу титхэлэхэйхэр, тидыууххэр ѿштэнхэу. Быслымэнхэм анаэ ти-рязьядээ сшоогиу Зульхьидж мазэм иапэрэ мэфишил анахь лъапхэхэм, хадж зашырэ ма-фэхэм, унекIынэ зэрэпсапэр, духхэхэр къэплонх, Къурланым нахыбэрэ уеджэн зэрэфаэр. А мазэм иябгъонэрэ мафэ унекIынэ мэхъанэшхо ил. Ара-фат Іуашхъэу быслымэнхэм зыышдэкIоэрэ мафэм зынекIырхэрэ псэкодшIагъеу ялхэр Алахъталам афе-гъэгъу.

Къурмэн мафэхэм нахыбэрэ Тхъэм уельзэун, дууях къэпхын, Къурланым уеджэн фае. Къурмэн хъяр къытфихъанэу Тхъэм тельэу.

КИАРЭ Фатим.

Дунаим щызэлъашIагъ

КъокыпIэ лъэпкъхэм яискусствэ и Къэралыгъо музей и Темир-Кавказ къутамэ иофишIэхэу Фатима Сулеймановам, Къуекъо Жаннэ, Хъо-къо Ларисэ, искусствоедэу Алла Соколовам 2020-рэ ильэсэм музейм къидихыгъэ грантымкэ проектэу «Культурные диффузии черкесов Турции и России: искусствоведческий и социокультурный аспект» зыфиорэр агъэцакIэзэ, Тыркуем щылагъэх.

аримылоу, Италием, Рим макло, аш екIышь, Францием нэсы, Монмартр псеүпIэкэ хехы. Цыф пъешэгъонмэ зауегъякIэ, портретхэр, гравюрэхэр етхы. Фэтэрэу ытыштыгъэм нэужым шхъэгъусэ фэхъугъэ Мюшфик Селами къитысхъанэу хъугъэ. Нэlyасэ зэфхъугъэх, зэршIагъэх, шультэгъуныгъэм зэпэблагъэ ышыгъэх. Я XIX-рэ лэшэгъум икIеухым, я XX-рэ лэшэгъум икъежъапIэ Франциер сэнаушигъэ зэфшъхвафхэр зыхэль цыфхэм якуланIэу хъугъагъэ. Париж — шультэгъуныгъэм ыкIи искусствэм якъалэу алтыгъэх. А уахтэм төфөу Михри ежь исалон-хъакIэщ Париж къышызэуихыгъагъ.

1913-рэ ильэсэм Тыркуем финансхэмкэ иминистрэ Францием къекIогъагъ, Михри Ханым аш нэуасэ фашыгъ. Тыркуем къикыгъэ бзыльфыгъэ сурэтышым инэутхагъэ министрэм ыгу рихыгъ, пшэшэ ныбжыкIэхэм апае сурэтшынымкэ еджапIэ. Тыркуем къышызэуихыгъеням фэгъэхыгъэ гупшысэхэмкэ Михри министрэм дэгэшагъ. Бзыльфыгъэм иепллыкIэхэр ыгу аш ыштахъэх, гъесэнгъэмкэ министрэм фытеуагъ, мыш фэдэ проектийм изэшохын фежъэнэу унашьо фишыгъ. Аш тетэу Михри ишхъэгъусэ кыгъоу Тыркуем къекIожыгъэх. Сурэтшынымкэ пшэшэ ныбжыкIэхэм апае къышызэуихыгъэ еджапIэм икIэлэгъаджэу Михри Ioф ышIенэу регъажъэ. Сурэтшынымкэ къэлэгъаджэ анах дэгъоу Михри алтыгъэ хъугъэ. 1914-рэ ильэсэм сурэтшыныр зикIесэ бзыльфыгъэ-

хэм еджапIэм ипчэхэр къа-
фызэуихыгъ. Михри игульнапIэ-
хэр къидэхъугъэх.

ЗэльшIэрэ сурэтыш бзыль-
фыгъэр Мустафа Кемаль Ата-
турк нэуасэ фашы. Къэралыгъом иша-
чи Михри адьргъаштэ, псынкIэу
зэгурэлох. Ататурк Михри цы-
хъэ къызэрэфишырэм ишы-
хатэу сурэт тыришыкыныр
къыфедэ. НэмыкI сурэтышхэм
афэмьидэу, Ататурк ипортрет
къэралыгъо пащэм ишо щы-

шIэм, нысэм нахь нэшукIэ
еплъэу ыублагъ. Гуашэм нысэ
сурэтышыр къигурыштыгъэп,
исэнхэхти уасэ фишыштыгъэп,
арэу щытми, аш исурэт Михри
ышынэу гуашэм Ыизын къи-
ритыгъ. «Бесконечная симфо-
ния» портретын фиусыгъ. Гуа-
щэм ынэгу зэхэлъыкIэ къыфэ-
мыубытэу бэрэ пылтынэу хъу-
гъэ, ныор зы чылпэ имызагъэу,
нысэ сурэт тезышыкырым
къышогущыштыгъэ, ынэгу зэ-
блихъуштыгъэ. Сыдэу щытми,

**Михри исурэтихэм натюрмортхэр, портретхэр,
автопортретхэр, жанр зэфшъхвафхэр ахэтых.**

Кавказым къикыгъэ сурэ-
тышхэм яискусствэ икъихэ-
гъэшын, иугъойжын дэлжэх-
гъэх. Тыркуем иапэрэ бзыль-
фыгъэ сурэтыш цэрилоу Мих-
ри Мюшфик Ханым фэгъэхы-
гъэх къэбарэу тырку тхыгъэ ма-
териалхэр зэрадзэкижьээ зэ-
фахьысижьгъэр къизэралота-
гъэм тетэу къыхэтэу.

Михри Ханым 1886-рэ ильэ-
сэм Истамбыл къышыхъу, ахбъаз
пщи-оркь лэкъо лэшэу Ачбахэм ашыц. Михри ятэу
Ахмет Расим Пашар Абхазын
къики Тыркуем къэкошыгъагъ,
газэштгъэ, «черкес доктор-
кэ» еджэштгъэх. А уахтэм
Кавказым къикыгъэхэм зэкIеми
«черкеекIэ» яджэштгъэх. Ах-
мет Расим Паша лы гъесагъэу
щытгъэ, арти, исабийхэми
гъесэнгъэ дэгъу аригъэгъо-
тынм ишыипкъеу пылтыгъ.

Ыпхьюу Михри тырку гаремхэм
бзыльфыгъэхэм щаратырэ гъэ-
сэнгъэмрэ европэ шапхъэмэ
адиштэу, къэлэгъаджэхэр афа-
бутизэ арагъэгъотыштыгъэ
гъесэнгъэмрэ апхырыкыгъ. Музыкэмкэ, сурэтышынымкэ
ятэ фиубитыштыгъэ къэлэгъад-
жэхэм дэгъоу агъесэгъагъ.
Италием къикыгъэ сурэтышэу
Фаусто Зонаро сурэтышынымкэ
икIэлэгъаджагъ.

Тыгъэкъоу Михри ыкIи европэ
гъесэнгъэу Михри ыгъотыгъэхэм,
бзэ зэфшъхвафхэр зэри-
шIэштгъэхэм, автопортретхэр
ыкIи портретхэр зэришытгъ-
хэм, сид фэдэрэ лъэнэхъо-
ки гушыгъэту зэрафэхъушу-
щтыгъэм яшуагъэкIэ илэтихъэм
къахэшэу, бзыльфыгъэ хъалэ-
мэтэу щытгъ. Михри инэутха-
гъэ ишуагъэкIэ ильэс 17 нахь
ымыныбжьэу шъефэу, ибынмэ

мыгъэу Михри ешы, цыфы-
гъэ нэшанэу хэлхэр нахь къы-
гъэлъягъо шоигъоу, цыфхэм
нахь пэблагъэ афишIэу. А сурэ-
тыр Югославием шуихафты-
нэу Ататурк ритыгъагъ, нэужым
къэралыгъо музейм чэлтыгъ.
Музеир агъестыгъ, портреты
иеродордукций ныIэп къэнэжы-
гъэр.

Джащ фэдэу цыф цэрио-
хэм ашыщэу Михри джыри зи-
сурэт ышIенэу хъугъэр папа
римскэу я 15-рэ Бенедикт ары.
Сурэтыр Ватикан шаухумагъ.
Сурэтыш бзыльфыгъэм къы-
дэхъугъэ хъалэмэтхэм ар зэу
ашыц.

Михри Ханым ышыгъэ сурэ-
хэм ипчээр игуашэрэ япор-
третхэри ахэтых. Иш — Се-
лим Паша — псаунгъэм икъэ-
хумэнкIэ къулыкуюм иша-
чи щытгъ, инысэ дэгъоу фышы-
тгъ. Михри ятэ зэрэлазэр зе-

Михри портретыр ыухыгъ. Сурэ-
тышыр ишшIагъэу къэнагъэм
ар ахэт.

Джащ фэдэу Михри исурэти-
хэм натюрмортхэр, портретхэр,
автопортретхэр, жанр зэфшъхва-
фхэр ахэтых. Михри сид
фэдэрэ лъэнэхъоу ямышыкы-
кIэ зекIуакIэ горэмкэ къахэ-
штыгъэгъ. Тыркуем ипачыхъ-
эу лукиэн зэхъум, шэкI лъэпIэ
дэдэ бэдзэрэм щищэфи, ар
къизэрихъоу, нэгуихъо пла-
кIэ зыуильхъы, пачыхъэм ыпа-
шхъэ иуцогъагъ. Аш къышыу-
благъэу бзыльфыгъабэмэ а-
шыкыл агъэфедэ хъугъэ. Мих-
ри сид фэдэки щысэтхыпIэ
афэхъуштыгъэ.

Михри Ханым ишыгъэ Америкэм щиухыгъ. Нью-Йорк ишшIагъэхэм якъэгъэльэгъон щыкIуагъ. Портрет заулэ аш
щитхъжыгъ, университет пчаг-
гъэхэм Ioф ашишагъ. Нью-Йорк
идуун щихъжыгъ, иунэкощ
шыпхьюу Фериде Ханым, сым-
эджахъ нахь мышIами, Англии
къики хъадагъэм къекIогъагъ.
Черкес сурэтыш бэлахъеу зы-
цIэ Iугъэ Михри Ханым ишыгъэ
къахэшэу, иснаущыгъэ, ишшIагъэхэр
тарихъым, дунэе искуствэм къыхэнагъэх,
ыцIэ дахэкIэ Iугъэ, бзыльфыгъэхэм
гъесэнгъэ агъотынм, сэнау-
щыгъэу ахэлтыр къыхагъэшы-
нным ишыгъэ фигъэшшо-
шагъ, бзыльфыгъэм зэреплты-
хэрэ шапхъэхэр ыукууагъэх,
нахьыбэ къадэхъуным, гъэхъ-
агъэхэр ашынм ишысэтхы-
пIэу, пстэуми аш итэу ишыгъэ
гъогу дахэу рыхуагъ.
Михри исурэт 60 фэдэз Аме-
рикэм щыI, коллекции зэфшъхва-
фхэм ахэтхэу. Тыркуем имузейхэми
Михри исурэт 13 фэдэз ачэлэл.
Черкес сурэтышэу Михри Ханым мык-
осэрэ жуагъоу дунэе изобрази-
тельнэ искуствэм къыхэнагъ.

Джыри нахь фабэ хъущт

Бэдээгүйм мазэу кийхагьэм гъемафэм «ИШЭН» зэхатшэу кытегэльэгүй. Мафэхэр фэбэ дэдэхэу кызэкэлэклох.

УФ-м и МЧС и Гъээорышлап!эу АР-м щыэм кызэртыгъэмкэ, непэр неушырэ, бэдээгүйм и 17-18-м, джыри нахь фабэ къехьутэу, температурэр 39-м нэсэу дэктөштэу агъенэфыг.

Аш фэдэ фабэм машо кыйхэкынкэ зэрэшынагьор, автомобиль гъогухэм атель асфальтыр, мешлоку гъогум гъучэу хэльхэр эзчи-гъеконхэ зерильэкыщтыр, электричествэр къэзытырэ подстанци-ехэр ыгъестынхэм ишынагьо зэрэшыэр къаты, зэкэмни сакыныгъэ кызхагьенеу къяджэх.

АДЫГЭ КЪЭГУАКІХЭР

Растения

Къэгыхэрэр

Цефалария гигантская, головчатка гигантская – бжэнкүрэ (каб.)

Цикорий обыкновенный – цукэбз, мэфэкэгъагь, выкэбз, фафэгын, выкэещху, пилтробэтиф, фафэхъэпэ (черк.), шыдыуэ (каб.)

Цитрус китайский, апельсин – ламы (черк.)

Чабер рыхлоцветковый – чынак!, чэтгын, джэдгын (каб., черк.)

Чабрец – самбыр, чэтгын, губгуэджэдгын (каб., черк.)

Чаган – хъамцацэ

Чай – щай, щайц, шей, шай (каб.)

Чемерица Лобеля – блэуцы, уцышлой, блэудз (черк.) шэджыдз, сэджыдз, удзфлей (каб.), шэджыц (шапс.)

Череда трехраздельная – кэрынэ, хъурмыдж (черк.), хъурмыж (каб.)

Черемуха – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемуха обыкновенная – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемша – къэлэр, тэтэр-гъэн (каб.)

Черешня – пчэдигъо, шэн-дигъо (шапс.), мэшшэдигъуей (каб.), фишджыг (бесл.), шэдигъуей (каб., черк.)

Черешня культурная – ба-

лийэрьесей (каб.), шэндигъочьыг (шапс.)

Черника обыкновенная – чажье, шыгыулды (черк.), шажэ (шапс.)

Черноголовка обыкновенная – щхуэс (каб.)

Черноклен – псэй

Чернокорень лекарственный – дэхэкупсэ гынпэлэж (черк.), дахэкупс (каб.)

Чертополох – къогын, ежкужьудз, удзежкужь, щыжь-бан (каб.)

Чертополох поникший – пэнэжь, бэнэжь (каб.)

Чеснок обыкновенный – бжыныф, бжыныху (каб.), бжыныхуцхъэхъурей, хъэуэбжы-ху (черк.), сомсакъ (м.-каб.)

Чечевица пищевая – губью-джэнч, гууджэнч, губгуэджэнш, губгуэджэш (каб.)

Чай – щай, щайц, шей, шай (каб.)

Чемерица Лобеля – блэуцы, уцышлой, блэудз (черк.) шэджыдз, сэджыдз, удзфлей (каб.), шэджыц (шапс.)

Череда трехраздельная – кэрынэ, хъурмыдж (черк.), хъурмыж (каб.)

Черемуха – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемуха обыкновенная – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемша – къэлэр, тэтэр-гъэн (каб.)

Черешня – пчэдигъо, шэн-дигъо (шапс.), мэшшэдигъуей (каб.), фишджыг (бесл.), шэдигъуей (каб., черк.)

Черешня культурная – ба-

лийэрьесей (каб.), шэндигъочьыг (шапс.)

Чай – щай, щайц, шей, шай (каб.)

Чемерица Лобеля – блэуцы, уцышлой, блэудз (черк.) шэджыдз, сэджыдз, удзфлей (каб.), шэджыц (шапс.)

Череда трехраздельная – кэрынэ, хъурмыдж (черк.), хъурмыж (каб.)

Черемуха – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемуха обыкновенная – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемша – къэлэр, тэтэр-гъэн (каб.)

Черешня – пчэдигъо, шэн-дигъо (шапс.), мэшшэдигъуей (каб.), фишджыг (бесл.), шэдигъуей (каб., черк.)

Черешня культурная – ба-

лийэрьесей (каб.), шэндигъочьыг (шапс.)

Чай – щай, щайц, шей, шай (каб.)

Чемерица Лобеля – блэуцы, уцышлой, блэудз (черк.) шэджыдз, сэджыдз, удзфлей (каб.), шэджыц (шапс.)

Череда трехраздельная – кэрынэ, хъурмыдж (черк.), хъурмыж (каб.)

Черемуха – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемуха обыкновенная – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемша – къэлэр, тэтэр-гъэн (каб.)

Черешня – пчэдигъо, шэн-дигъо (шапс.), мэшшэдигъуей (каб.), фишджыг (бесл.), шэдигъуей (каб., черк.)

Черешня культурная – ба-

лийэрьесей (каб.), шэндигъочьыг (шапс.)

Чай – щай, щайц, шей, шай (каб.)

Чемерица Лобеля – блэуцы, уцышлой, блэудз (черк.) шэджыдз, сэджыдз, удзфлей (каб.), шэджыц (шапс.)

Череда трехраздельная – кэрынэ, хъурмыдж (черк.), хъурмыж (каб.)

Черемуха – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемуха обыкновенная – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемша – къэлэр, тэтэр-гъэн (каб.)

Черешня – пчэдигъо, шэн-дигъо (шапс.), мэшшэдигъуей (каб.), фишджыг (бесл.), шэдигъуей (каб., черк.)

Черешня культурная – ба-

лийэрьесей (каб.), шэндигъочьыг (шапс.)

Чай – щай, щайц, шей, шай (каб.)

Чемерица Лобеля – блэуцы, уцышлой, блэудз (черк.) шэджыдз, сэджыдз, удзфлей (каб.), шэджыц (шапс.)

Череда трехраздельная – кэрынэ, хъурмыдж (черк.), хъурмыж (каб.)

Черемуха – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемуха обыкновенная – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемша – къэлэр, тэтэр-гъэн (каб.)

Черешня – пчэдигъо, шэн-дигъо (шапс.), мэшшэдигъуей (каб.), фишджыг (бесл.), шэдигъуей (каб., черк.)

Черешня культурная – ба-

лийэрьесей (каб.), шэндигъочьыг (шапс.)

Чай – щай, щайц, шей, шай (каб.)

Чемерица Лобеля – блэуцы, уцышлой, блэудз (черк.) шэджыдз, сэджыдз, удзфлей (каб.), шэджыц (шапс.)

Череда трехраздельная – кэрынэ, хъурмыдж (черк.), хъурмыж (каб.)

Черемуха – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемуха обыкновенная – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемша – къэлэр, тэтэр-гъэн (каб.)

Черешня – пчэдигъо, шэн-дигъо (шапс.), мэшшэдигъуей (каб.), фишджыг (бесл.), шэдигъуей (каб., черк.)

Черешня культурная – ба-

лийэрьесей (каб.), шэндигъочьыг (шапс.)

Чай – щай, щайц, шей, шай (каб.)

Чемерица Лобеля – блэуцы, уцышлой, блэудз (черк.) шэджыдз, сэджыдз, удзфлей (каб.), шэджыц (шапс.)

Череда трехраздельная – кэрынэ, хъурмыдж (черк.), хъурмыж (каб.)

Черемуха – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемуха обыкновенная – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемша – къэлэр, тэтэр-гъэн (каб.)

Черешня – пчэдигъо, шэн-дигъо (шапс.), мэшшэдигъуей (каб.), фишджыг (бесл.), шэдигъуей (каб., черк.)

Черешня культурная – ба-

лийэрьесей (каб.), шэндигъочьыг (шапс.)

Чай – щай, щайц, шей, шай (каб.)

Чемерица Лобеля – блэуцы, уцышлой, блэудз (черк.) шэджыдз, сэджыдз, удзфлей (каб.), шэджыц (шапс.)

Череда трехраздельная – кэрынэ, хъурмыдж (черк.), хъурмыж (каб.)

Черемуха – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемуха обыкновенная – чыпцэхъэпэ (черк.)

Черемша – къэлэр, тэтэр-гъэн (каб.)

Черешня – пчэдигъо, шэн-дигъо (шапс.), мэшшэдигъуей (каб.), фишджыг (бесл.), шэдигъуей (каб., черк.)

Черешня культурная – ба-

лийэрьесей (каб.), шэндигъочьыг (шапс.)

Чай – щай, щайц, шей, шай (каб.)

Чемерица Лобеля – блэуцы, уцышлой, блэудз (черк.) шэджыдз, сэджыдз, удзфлей (каб.), шэджыц (шапс.)